

Theol. past.

412

W

Air. theol. past.

W

[ca. 1508]

VD 16 C 6359

<41600848510016

W 8 Th. past. 412

Jacob. Müllers Landtstg. Viranig
Bonmötang. A° 67 ff

Cura pastoralis

Pro ordinandorum tentamine
collecta.

Quia e dñe
rosa atq3 sollicita cu
stodia animaz alicui
cōmissa. Ut animas
hominum custodiat
ne pereant s3 potius vt saluentur. Sa
cerdotes igitur debent scire ea q̄ officium
eorū maxime curatoz iuxta quatuor etbi
mologias huius nominis vt habet Jobā
nes damascenus concernunt
Uno modo Sacerdos dicitur quasi sacra
dicens ideo dicuntur etbimologice sacer
dotes quasi missarum celebratores. Quare
tñ de scientia habere debent q̄ sciant
recte & distincte legere et ea que in missæ
offitio cōtinentur ad minus grāmaticali
ter intelligere. congrue p̄nunciare. accen
tuare & debite pronuciare.
Alio modo sunt sacramentoz administra
tores. Ideo sacerdos dicitur quasi sacra
dans Quare tñ de scientia hñe debent. q̄
sciant numerum sacramentorum. & que sit
debita forma materiaq3 cuiuslibet sacra

menti et modum ministrandi ea maxime
que ad eos spectant.

Tercio dicuntur confessionum auditores
Ideo sacerdos dicit quasi sacer dux. hoc
modo opus est eos scire discernere inter
lepram. et non lepram. id est inter peccatū
et non peccatum. et imponere satisfactio-
nes salutare.

Quarto sacerdotes sunt plebis doctores
Ideo dicitur sacerdos quasi sacra docens
hoc modo opus est eos scire ad minus in
articulis fidei et alijs preceptis dei infor-
mare.

Item sacramentum fm johannem scotū
doctorem subtilem distinctiōe quarta que
stione quinta quarti sententiarū. Est signū
sensibile et diuina institutione significans
effectum gratuitum ad salutem hominum
viatorum ordinatum. Sed fm Augustinū
decimo de ciuitate dei Est sacre rei signū
Sed fm magistrum quarto sententiarum
distinctione prima. Sacramentum est inui-
sibilis gratie visibilis forma. vt i baptismo
ablutio peccatorum est inuisibilis gratia
et aqua naturalis eiusdem est visibilis for-
ma.

Septem sunt sacra-
menta. scilicet

Baptismus
Confirmatio
Sacer ordo
Eucaristia
Penitentia
Matrimonium.
Extrema vinctio

Quorum duo sunt voluntaria. scilicet
Matrimonium et sacer ordo. qz nemo con-
sacrandus est ad sumendum ea. S; alia quin
qz sunt necessaria. scz Baptismus. Confir-
matio. Eucaristia. Penitentia et Extre-
ma vinctio. quia sunt in precepto et quilibet
tenetur ea suscipere p loco et tempore.

Tria sunt sacramenta irriterabilia scilicet
Baptismus. Confirmatio et Sacer ordo
Quia in eis imprimunt caracteres indebi-
les ipsi anime in collatione eorum. Unde
reiterans ea fm canones est a susceptione
sacrorum ordinum impediendus et scdm
leges decollandus.

Reiterabilia sacramenta sunt quatuor. scz
Eucaristia. penitentia. extrema vinctio. et
matrimonium. qz in collatione eorum nō

Impressunt caracteres debiles ipsi aie
Caracter est quedam spūalis entitas quā
hō sequitur in susceptione sacramenti
Virtus seu effectus sacramentorū in ge-
nerali. Est auferre culpam si inuenit eaz.
Et conferre grām vel eam augere. si debi-
te et deuote sumatur. Unde tria requirun-
tur ad omne sacramentum. scz. **Materia**
Forma. et intentio ministri.
Baptismus fm magistrum quarto senten-
tiarum distinctione tertia. Est intinctio id
est ablutio corporis exterior facta sub for-
ma verborum prescripta. Vel sic. **Baptis-**
mus est intinctio facta in aqua verbo vite
consecrata ad delendum peccatū origina-
le. Unde baptismus grece ablutio dicitur
latine. Et baptis- as are. idem est qd abluo
is ere. **Triplex** est baptismus. Nam quidā
est fluminis et est quando quis in aqua na-
turali baptisatur. Et iste est sacramentum
ecclesie. et tale baptismate nullus seipsum
potest baptizare qz fm beatum augustinum
primo li. de trinitate. Nullus seipm gignit.
corporaliter. ergo nec spūaliter que regene-
ratio fit per baptismum. vt dicitur. **Jo-**
hannis quarto ergo.

Alius est baptismus fluminis. et est quā
do quis per infusione gratie spūs sancti in-
uisibiliter mundatur a peccato. Et tali ba-
ptismo potest vnus seipm baptizare. habē-
do deuotionez ad baptismum pponendo
in se. si haberes baptisante. et oportuni-
tatem velles baptisari. Et si talis moreret
in huiusmodi proposito saluaretur.

Alius est baptismus sanguinis. Et ē qñ
quis i proprio sanguine baptisatur. quādo
scz non baptisatus suscipit mortem p fide
xpi. Et ille baptismus proficit ad salutem
anime. dum tñ habeatur baptismus aqua
in voto ab adulto. Ut legitur in legenda
sancte katheri. de rethoribus. Et de pue-
ris in camino ignis. Sed in pueris non re-
quiritur tale votum. sed sufficit mors tole-
rata pro xpo. vt patet de innocentibus. et
nullus potest seipm baptizare hoc modo.
Nulli em licitum est seipm interficere pro
qua cunqz causa. Unde factum Samsonis
et Josie qui seipos interfecerunt. fm bea-
tum Hieronimum non est trahendū in cō-
sequentiaz. quia priuilegia paucorum non
faciunt legem communem.
Materia baptismi. est aqua elementaris

naturalis simplex recens et munda. quia sa-
cramentum maxime necessitatis debet ha-
bere materiam maxime communem. ne pro-
pter defectum materie aliq̄s impediretur
a susceptione baptismi. sed baptismus est
huiusmodi ergo. Ex quibus patet q̄ nullo
potest baptizari in aquis distillatis. Sicut
est aqua roseacea. nec in vīna. nec i oleo
nec in p̄cio spisso iam resoluta. nec i salina
nec in vino. Scire tñ debes. q̄ in casu ne-
cessitatis dum non possit haberi aqua na-
turalis. potest fieri in aqua exp̄ssa de luto.
et in aqua liquefacta ex niue. et similiter in
lixivio colato p̄ cineres. Unde scias siue
aqua sit calida. tepida vel frigida. bñdicta
vel non bñdicta nihil facit ad baptismum
dñz tñ euidentur periculū pueri tpe frigido
Sed benedicit in ecclesijs ppter solemnita-
tatem et maiorem reuerentiā sacramenti
Forma baptismi s̄m latinos quamuis gre-
ci habeant aliam in idem tñ redeunt eo q̄
omne faciunt christianum Est hec. iohann̄s
nes. Ego baptizo te in nomine patris et fi-
lij et spiritus sancti Amen. Unde baptizan-
dus debet nominari p̄prio nomine et ex-
primere debet baptizans hoc p̄nomē ego

quamuis ambo nō sint necessaria. Ideo
illa forma p̄dicta debet esse integra et non
corrupta. nec in principio dictionū. nec in
fine. nec debent sumi alia notionalia sicut
est genitor. genitus. Sic scias aliquos ex
falsa deuotione addere ad p̄dictam ali-
quem sanctū dicentes et subiungentes et in
honore beate marie virginis. que additio
et similis nihil facit ad baptismum.
Minister baptismi extra casum necessi-
tatis Est solus sacerdos. sed in casu neces-
sitatis potest esse vir vel mulier taz fidelis
q̄ infidelis. Dum tamē intendunt facere
q̄ faciet ecclesia puta cristianū Et semp̄
dignior in p̄ntia plurium debet baptizare
minus digno. Unde qñ haberetur dubiū.
an puer esset baptizatus vel nō. potest ba-
ptizari sub tali forma. Si tu es baptizatus
ego nō baptizo te Sed si tu non es bapti-
zatus ego baptizo te in noīe patris et filij
et spiritus sancti Amen. Itē nullus coacte
debet baptizari. sed solum petens voluntarie
adult⁹. et patrini p̄ puero. Item bap-
tizando semper serues ritum ecclesie in mer-
gendo ter vel semel. vel aspergendo ter vel
semel quo non videaris nou⁹ auctor bñ

Virtus vel effectus baptismi est: q̄ delet
omne peccatum tam originale q̄ veniale
et mortale. confert et auget gratiā. et ape
rit portam regni celoz. et confert omnes
virtutes tam mortales q̄ theologicas si nō
quo ad vsum tamen quo ad habitum

Reiterans baptismum sū leges decapitā
dus est scdm canones ad sacros ordines
non promouendus. Latecismus est in
fructio fidei catholice et eius meriti.

Exorcismus est adiuratio demonis vt re
cedat ab anima baptisandi et det locū spi
ritui sancto aduenienti.

Confirmatio est chrismatio facta in fronte
hominis per ipm vt confirmet et robores
hominem in fide catholica.

Materia confirmationis est chrisma cō
fectum ex oleo oliuarum et balsamo p̄ epi
scopum benedictum. Unde conficitur ex
oleo oliue qd̄ signat nitorem conscientie.
Confirmatus em̄ debet h̄c splendorem
maioris luminis fidei q̄ non confirmatus
et debet expresse fateri fidem christianam
absq̄ requisitione Similiter conficitur ex
balsamo ad designandum odorem bone
me et op̄is q̄ debet esse in cōfirmato

Forma confirmationis est. **C**onfirmo te
signo crucis. cōfirmo te chrismate salutis
in noīe p̄ris et filij et sp̄s sancti Amen.

Administer confirmationis est solus ep̄s
qui habet curā totius cōmunitatis in sua
dyocesi ad faciendum milites xp̄i ad auda
citer et sine timore et verecundia consiten
dum fidem cristi. **U**n̄ pueri baptisari vsq̄
rationis aliquantulum h̄ntes tam semelle q̄
masculi sunt cōfirmandi. apti em̄ sunt ad cō
fitendum fidem xp̄i. **A**tez nullas hoc sacra
mentū scienter sine rationabili causa omit
tat quia peccaret mortaliter.

Ritus cōfirmationis est. q̄ confirmandus
inungitur fronte per modū crucis ab ep̄o
cum chrismate sub predicta forma verbor
um. **A**laya vero que datur non ē de essen
tis. sed propter memoriam habendam **E**t
locus fructio vite debet tegi cuj mundo
panno ob sacramenti reuerentiam

Effectus vel virtus cōfirmatōis **E**st
spiritus sanctus datus cōfirmato ad robur
et audaciam cōfitendi nomen et fidem xp̄i
Et si non sit obex in suscipiente noua gr̄a
datur vel pristina augetur in collatiōe ei⁹.
Et si digne et deuote sumitur. peccata rez

venialia q̄ mortalia obliuioni tradita ei
dimituntur. Unde scienter sumēs bis hoc
sacramentum fm̄ leges decollabitur.

Sacer ordo fm̄ Hugonem de sancto vi
ctore sic describitur Est signaculum quod
daz in quo spiritalis potestas trahitur or
dinato ad officium ecclesiasticum.

Septem sunt ordines sacri scz Ostiaria
tus Lectoratus Exorcistatus Acholitus
qui dicuntur minores. quia homo p̄uor⁹
in his potest verum contrahere matrimo
nium. Subdiaconatus Diaconatus ⁊ pre
spiteratus. et illi dicuntur maiores. qz ho
mo promotus in his non potest contrabe
re matrimoniū Ostiarius est qui ha
bet eustodiaz in ingressum et egressum ec
clesie dei ne infideles. heretici. iudei. exco
municati. vel bestie intrent. Et illum insti
tuit xp̄us qñ ementes ⁊ vendentes eiecit
de templo dei. Lector est ille qui habet
legere lectiones et prophetias.

Exorcista est ille qui habet coniurare ⁊
expellere demones. An̄ exorcista i greco
dicit adiurans vel increpās in latino

Acholitus est ille qui habet portare lu
men vel candelaz in suis manibus quādo

legendum est euāgellum vel sacrificium
offerendum. Unde acholitus in greco di
citur ceroferarius in latino.

Subdiaconus est ille qui habet epistolam
legere in ecclesia dei. et calicem ⁊ patenaz
ad altare xp̄i deferre ⁊ leuitis tradere eis
qz ministrare. Et dicuntur subdiaconi qñ
subiacētes preceptis ⁊ officijs leuitarum.

Diaconus est qui habet legere euan
gelium in diuino missae officio sacerdotib⁹
assistere ⁊ eis ministrare in omnibus que
aguntur in sacramentis xp̄i. Puta baptis
mo chysmate. in patena. i. calice ⁊ alia oia
in altari disponere Et dicit diaconus qua
si minister. in omnib⁹ em̄ potest ministrare
sacerdotibus. Potest em̄ mensam dñi
disponere. vestire crucem xp̄i. ferre ⁊ pre
dicare euāgeliū et eplam ad populū

Presbiter est homo masculus sacris
ordinibus ordinatus ad conficiendum cor
pus ⁊ sanguinem xp̄i deputatus. An̄ pre
spiter grece dicitur senior latine nō in eta
te sed in honore ⁊ dignitate.

Materia sacri ordinis in generali. quā
uis cuiuslibet sit specialis materia quaz or
dinandus ambabus debz tangere manib⁹

in perfectione talis materie. Est mud instrumentū p qd tradit ordo ordinato

Forma sacri ordinis in generali licet cuiuslibet sit ppria in speciali Est accipere potestatem faciendi hoc vel hoc in ecclesia dei. Unde forma ordinis pspiteratus Est accipere potestatem psecrandi vel conferendi sacramentum in ecclesia dei pro viuis & mortuis. Unde ordinandus in sacris debet habere scientiam grāmaticē. logicē & rethoricē. quia ille scientie triuales multum faciunt ad scientiā pietatis. puta theologia. qd triuales vero parant nihil pferunt

Eucharistia est excellentissimum sacramentum corporis & sanguinis dñi nostri ihesu xpi latens sub speciebus panis & vini psecratis Et dicitur ab eo qd est bonū et caros gratia. quasi bona gratia quia in eo continetur ille scz ihesus christus qui est fons gratie & omnis bonitatis.

Materia eucharistie est duplex. Una ē Panis de tritico cuius aqua elementari naturali recenti & munda cōfectus. Et ergo in pascha. in pane fermentato in pane de se ligine. vel ordeo. vel alio grano nō potest confici corpus xpi. nec cum alio liquore si

cut est vinum. lac vel aqua distillata.

Alia est hec. vinum de vite. & nullo modo in vino motorum pomorum pitorum ceruicorum ceruicia aceto musco vel alio liquore potest confici sanguis xpi. Et mobilia aqua que apponitur non est de essentia sacramenti. sed apponitur ad denotandum unionem populi cum christo Est sacerdos consecrans plures hostias. nō determinat se ad certum numerum. sed habeat intentionem consecrandi quod est ante se

Forma eucharistie est duplex scilicet duplex est eius materia. Una forma est panis que est hec. Hoc est enim corpus meum. vt p̄ Mathei xxvj. Marci. iij. Luce. xij. Johannis xix. Alia est vini in calice. & est hec. Hic est enim calix sanguinis mei novi & eterni testamenti misterium fidei que p vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Minister eucharistie Est solus sacerdos rite et legitime ordinatus non existens in peccato mortali. et cui non est prohibitum celebrare.

Ad ista est vinum officium in salutem fidelium ad psecrationem corporis et sanguinis christi a sacris patribus institutum

Et dicitur a verbo mitto: quia ibi filius dei
mittitur in manus sacerdotis. Vel quia an-
geli mittuntur ad ministrandum sacerdoti.

Introitus est qui legitur quando sacer-
dos accedit ad altare dei Et dicitur a ver-
bo introeo is ire

Collecta est oratio qua quis cum deo loquitur.

Oratio est mentis in deum cum verborum ex-
pressionem elevatio. Et dicitur quasi oris ratio.

Prophecia est scia diuinitus inspirata que
inevitabili veritate res eventus ostendit

Epistola est superius commissionis per
apostolos et alios sanctos dei ad hoc de-
ditos compilatio. Et dicitur ab epi. id est
supra et stolon missio quasi supra missio

Euangelium est diuine veritatis per
sanctos euangelistas conscripta editio. Et
dicitur ab eu quod est bonum. et an quod
est sursum. et gelion nuntiatio quasi bona
de sursum nuntiatio.

Canon est compilatio verborum pertinentium
ad diuinum officium et ad consecrationem corporis
et sanguinis domini nostri ihesu christi.

Extrema unctio est sacramentum quod
confertur per oleum oliuarum ab episcopo
benedictum ad delendum peccata venialia.

Et dicitur extrema unctio. quia datur illis
qui laborant in extremis quibus non est
aliud remedium ad penitendum pro pec-
catis. Nam tales nullam aliam penitentiam
sufferre possunt.

Materia extreme unctionis est oleum
oliuarum ab episcopo benedictum. Nam sicut
oleum oliuarum positum in vulneribus mi-
tigat dolores corporales. ita etiam hoc sa-
cramentum mitigat dolores spirituales et
etiam corporales. Unde oleum nucum lini
vel amigdalorum non est materia huius sa-
cramenti.

Forma extreme unctionis est. Per istam
sanctam unctionem et suam piissimam mi-
sericordiam indulgeat tibi deus quicquid
deliquisti per illicitum visum. auditum. gu-
stum. tactum. olfactum. in nomine patris et
filii et spiritus sancti. Amen.

Nota quinquaginta sensuum exteriorum loca
debent ungi. similiter pedes propter gressum
quia in illis persistit radix peccati. Ubi ecclesia
a natiuitate similiter surdus et mutus dicitur
etiam inungi. quia forte inordinate perue-
runt sepe peccatum facere. Similiter clau-
dus etiam carentes membris debent inun-

gi in locis vicinis. et dicenda est semp eadem forma

Minister extreme unctionis. est solus sacerdos cum ministris siue sint presbyteri siue non. Unde solam infirmus decem et octo annos vel ultra et sumens eucharistiam. petens inungendus est. et non pueri. sed in agone existentes

Effectus siue virtus extreme unctionis. est remissio omnium peccatorum venialium. et peccatorum mortalium obliuio. similiter gratia habita augetur et noua confertur. Et si infirmus sic vinctus supernixerit potest intrare estuarium.

Matrimonium est viri et mulieris legitima coniunctio indiuiduam vite et salutem retinentium Et dicitur matrimonium et non patrimonium. quia matres habent maiorem laborem in partu quam patres. Dicit enim quasi matris munus id est officium. Vel dicit a materia et monos unus quasi una materia. id est voluntas eorum adinuicem

Forma matrimonij est hec. Iohannes comitto tibi katherinam in legitimam uxorem. et katherina comitto tibi iohanne in legitimum virum. in nomine patris et filij

et spiritus sancti. Amen.

Vel sic. Accipio te in meam uxorem. Et ipsa respondeat. Accipio te in meum virum. In nomine patris et filij et spiritus sancti. Amen. Similiter sunt plures alie forme. sed in idem redeunt

Materia matrimonij. Est vir et mulier mutuum consensum in inuicem habentes. Unde importat respectum extrinsecum aduenientem puta applicationem viri et mulieris ad inuicem cum debita forma verborum.

Effectus vel virtus matrimonij. est susceptio et productio proles et ciuitatio fornicationis.

Institutio matrimonij. est facta in paradiso tempore innocentie ab ipso deo.

Bona matrimonij sunt tria. scilicet. Fides. Ne ipse cum alia. vel ipsa cum alio coeat. Proles ut ametur. suscipiatur et religiose educetur. et sacramentum quod addit inseparabilitatem.

Penitentia secundum Ambrosium. est preterita peccata plangere et plangenda non iterum committere. Vel sic. est sacramentum cum quis deplangit peccata preterita cum proposito cauendi se ad futurum. Et dicitur quasi pene tentio.

Et sunt tres partes penitentie. scz. Cō-
fessio. Confessio. et satisfactio.

Contritio. est dolor voluntarie pro pec-
catis assumptus cum pposito confitendi
et satisfaciendi. Et dicitur a verbo cōtero
qđ est simul terere. An cōtritio et attritio
in hoc distant. Nam contritio est dolor de
omnibus peccatis commissis. Attritio vero
est dolor pro aliquibus peccatis tantum et
non sufficit pro remissione peccatorum. At
tamen sepe vnum ponitur p reliquo

Confessio est legitima coram sacer-
dote habente claves ecclesie peccatorum
declaratio. Et hoc modo sumit hic Alio
modo pfectio est dei laudatio. Et pferit
est deum laudare. sicut ia hymno d sancto
martino. Martine pffessor dei. Et pfectio
est instituta a xpo. Et a beato Paulo p-
mulgata. Unde pfectio venit a verbo con-
fiteor. composito a pposito con. et a ver-
bo fateor. quasi simul vel ex toto corde si-
ue vndiqz factio.

Satisfactio fm beatum Gregorium
est peccatorum causas excidere et earum sug-
gestionibus aditum non indulgere. Et sunt
quatuor ptes satisfactionis. scz. elemosina.

Ieiunium. oratio. et peregrinatio. Elemo-
sina fm beatum Thobiam. est que animā
a peccato liberat et eam non patitur ire in
tenebras. Et dicitur ab elemosia id est mi-
sericordia et sine qđ est mandatum. Vel di-
citur ab ely qđ est deus et sine quasi man-
datum dei vel misericordie. De⁹ em man-
davit fieri elemosinam. Vel dicitur ab ely
qđ est de⁹. et moys aqua quasi diuina aqua
ad mundandum animam a peccatis.

Ieiunium est qđ stimulum carnaliū
vitiorum reprimat mentem ad diuinorum
contemplationem eleuat gratiamqz virtu-
tum et celestium premiorū impetrat.

Oratio fm iohannem damascenum
est pius mentis affectus in deum tendens
et plerumqz ne animus pigritetur in vocē
prumpens. Et dicitur quasi oris ratio.

Peregrinatio est sanctorum locorū
cum deuotione visitatio

Materia penitentie. est actus peni-
tentis. qui pstitit in cordis cōtritione oris
pfectione et p peccatis satisfactione.

Forma penitentie vel forma absolus-
ionis qđ idem est. Nec est. Dñs noster
Ihesus xps per suam magnam misericor-

diam te absoluat. Et ego auctoritate ipsi
qua fungor absoluo te ab omnibus pecca
tis tuis contritis mihi p̄fessis nec non ob
litis et ea vinculis excommunicationis mino
ris si incidisti et restituo te in comunione
sancte matris ecclesie in nomine patris et
filij et spiritus sancti. Amen. Vel sic fm
doctores que est essentialis et congruen
tior Ego absoluo te ab omnibus peccatis
tuis in nomine patris et filij et spiritus san
cti. Amen. Unde effectus huius sa
cramenti Est absolutio a peccatis

Claves ecclesie sunt tres. Una est cla
uis auctoritatis. et illam habet solus deus

Alia est clavis excellentie. et illam habet
solus christus homo. Tercia est clavis
ministerij. et illam habent sacerdotes ad
curam regendaz amissi. Et illa est duplex
Nam una est scientia discernendi inter le
pram et non lepram. id est inter peccatum
et non peccatum. Alia est potestas ligandi
et absolendi.

Peccatum est omne dictum factū vel
concupitum contra legem dei. Et est tri
plex. scz originale. veniale et mortale. Ori
ginale peccatum est illud qd contractū est

a primo parente scz Adam. et illud deletur
per baptismum. Veniale peccatū est illud
per quod nō violatur preceptum dei. Vel
sic. est illud quod non separat nos a regno
dei. Et illud deletur per aquaz benedictā
per extremam unctionem. per deuotā ora
tionez. et sic de alijs. Mortale peccatum
est illud qd separat nos a regno dei. Vel
sic. est quod violat preceptum dei. et illud
deletur per penitentiam Peccatum in
deum patrem. est quod quis committit ex
debilitate. Peccatum in deum filium.
est quod quis committit ex ignorantia
Peccatum in spiritum sanctum. est quod
quis committit sponte ex malivolo animo.

Decalogus Est ser
mo vel liber tractans de decem preceptis
dei. Et dicitur a deca id est decem et logos
sermo quasi sermo de decem pceptis dei.

Precepta dei
sunt decem

Notes anime
sunt quatuor

Clamantia i ce-
lum sunt quinqs

Unum crede deum.
Nec vane iura per
ipsum
Sabara sanctifices.
Habeas in honore
parentes
Non sis occisor
Nechus
Sur
Testis iniquus.
Nulli nuptia cupias
Nec res alienas.

Subtilitas
Impassibilitas.
Claritas
Agilitas
Homicidium
Usura
Peccatum sodomiti-
cum vel pra natras
Detentio mercedis.

Depredatio.

Virtutes cardinales sunt quatuor
scilicet Prudentia Temperantia Ju-
sticia Fortitudo

Virtutes
theologi-
cales sunt
tres

Fides est virtus theologi-
calis qua quis credit deum
trinum in personis et unum
in essentia

Spes est certa expectatio
future beatitudinis ex gratia
dei et propriis meritis pro-
ueniens

Caritas est motus animi
ad seruendum deo pro-
pter seipsum et pro tanto
propter deum

Peccata in spiritum sanctum sunt
septem scilicet Desperatio. Inuidie fra-
terne caritatis. Spes peccandi. Inter-
fectio. Presumptio falsi aut finalis
penitentie. Obstinatio i peccatis. Im-

pugnatio veritatis

Opera misericordie spirituali sunt
lex. Dare bonum consilium petenti.
corrigere peccatores. Cōsolari tribu-
latos. Inimicis parcere et remittere.
Ferre psecutores. Orare p inimicis.
Opera misericordie corporalia sunt
septem. Esurientes cibare. Sitientem
potare. nudum vestire Infirmum vi-
sitare. Incarceratum cōsolari. Pau-
peri dare hospitium Mortuum sepe-
lire.

Beatitudines sunt octo. Paupe-
res spiritu. Mites. Misericordes.
Esurientes. Iugēs. Pacifici. Mū-
di corde. Et qui psecutionē patiuntur
Virtutes sunt septem que opponū-
tur peccatis mortalibus. Humilitas
Largitas. Castitas. Pacientia Tem-
perantia. Caritas. Frequēratio in bo-
nis.

Septem sunt dona spiritus sancti.
Sapientia. Intelligentia. Consilium
Pietas. Fortitudo. Scientia et Ti-
mor domini.

Virtutes delentes peccata sunt
quinqz. Penitentia. Ecclesiarum vi-
sitatio. Peregrinatio. Indulgentia.
Confessio.

Aliena peccata sunt novem: quia
fiunt cum alia persona et non ppria.
Iussio est cum quis iubz alium pecca-
re. Consilium est cum quis dat alteri
consilium ad peccandum Consensus
est qui consentit alteri ad peccandum
Palpo est q fallus adulator: vel adu-
latrix. et est cōmunis generis. Quedā
sunt opera solis maribus et Recur-
sus est qui defendit peccatores. Par-
ticipans est qui capit partes de rebus
male acquisitis. Mūsus est qui vidit
peccare et dolose tacet cum solo verbo

sine sui periculo possz impedire. Non
obstans est qui non vult peccato resi
stere. Nō manifestans est qui subtra
ctam rem scit vbi est et non vult eaz in
dicare nec manifestare.

C Peccata mortalia septem sunt.
quia mortificant animam. Superbia
est appetitus puerse celsitudinis.
Auaricia est insatiabilis ⁊ inhonesta
quarumlibet rerum cupido. Luxuria
est libidinese voluptatis appetitus
Ira est ebullitio sanguinis circa cor
Gula est immoderata cibi ⁊ potus cu
piditas. Inuidia est dolor de aliena
p̄speritate receptus et in detrimentuz
alterius consurgēs. Accidia est tristi
cia agrauians animum hoīs
C Filie seu rami superbie sunt septē.
Inobedientia. Hypocrisis. Cōtentio
Perrinacia. Discordia. Presum
ptio. Iactancia.

C Filie auaricie sunt septem. Prodi
tio. Fraus. Fallacia. Perurium. In
quierudo mētis. Immisericordie. Lōz
dis obduratio.

C Filie luxurie sunt. Leciitas mentis.
Inconsideratio. Inconstantia. Pre
cipitatio. Amor sui. Odii dei. Amor
p̄sentis seculi. Desperatio siue hor
ror futuri seculi

C Ire sunt sex rami vel filie scz. Rixa
Tumor mentis. Contumelia. Llamor
Indignatio. Blasphemia.

C Gule sunt quinqz rami scz. Inep̄a
lericia. Scurrilitas. Immundicia.
Mutiloquium. Ebetudo sensuum

C Inuidie sūt quinqz rami scz. Odii.
Subdiatio. Detractio. Exultatio in
aduersis proximi. Afflictio in prospe
ris proximi.

C Radices accidie sunt. Malicia
Rancor. Pusillanimitas. Despera

rio. Torpor circa precepta. Vagatio
mentis erga illicita.

Symbolum est col-
lectio articulorum fidei. Symbolum est
quadruplex vt habet Isidorus vij. li.
bro etimologiarum ca. vij. Nam quod
dam est symbolum apostolorum. Et est
editio apostolorum in primitiua ecclesia
in qua comprehenditur fides catholi
ca. Et illud dicitur secrete i matutinis
In prima et in Completorio Et voca
tur Credo in deum patrem omnipote
tem creatorem. Aliud est symbolum
iuris scilicet Primus titulus de suma
trinitate et fide catholica. Tercium
est symbolum Nicenum Et dicitur ni
cenum quia factum est in synodo Ni
cena ppter grecos qui negebant pro
cessionem spiritus sancti ab vtroq. et
illud sic legitur in officijs diebus alta

voce. Credo in vnum deum patrem om
nipotentem factorem celi et terre Aliud
est symbolum Athanasij. Et est illud
quod dicitur in prima officijs diebus
alta voce etc. Quicunq. vult saluus ee
Et dicitur a sin qd est co et bolos mor
sus. quis quilibz apostolorum posuit
morsellum. id est articulum. vt patet
postea

**Duodecim sunt ar
ticuli fidei.**

Petrus. Credo in deum patrem omni
potentem creatorem celi et terre
Andreas Et in iesum cristum filium
eius vnicum dominum nostrum
Iacobus maior. Qui pceptus est de
spu sancto natus ex maria virgine
Iohannes euangelista. Paulus sub
pontio pylato crucifixus mortuus et

sepultus.

Thomas. Descendit ad inferna tertia
die resurrexit a mortuis

Jacobus minor Ascendit ad celos se
det ad dexterā dei p̄ris omnipotentis

Philippus. Inde venturus est iudi
care viuos et mortuos

Bartholomeus. Credo in sp̄m sc̄m

Matheus. Sanctam ecclesiaz carbo
licam sanctorum cōmunionem

Symon. Remissionem peccatorum.

Judas raddeus. Carnis resurrectionis.

Matthias Et vitam eternā Amen.

C Differunt.

Hostia. significat Opffer des segen.

Oblatio. willig opffer

Libamen Ain opffer der speys

Holocaustum Ain prinnends opfer

Sacrificium. Ain getödt opffer

Practica

Ciclus est spaciuz temporis
plures annos cō
tinens in se reuertens. Et ciclus dicitur qua
si circulus quia reuertitur in se ad modum
circuli

Item triplex est numerus. scz **Digitus**
Articulus et **Numerus** compositus. **Di**
gitus est omnis numerus minor denario.
hoc est omnis numerus infra decem. **Arti**
culus. est omnis numerus diuisibilis in de
cem partes equales sic q̄nihil sit restitū
vt. x. xx. xxx. xl. zc. **Numerus** compositus
siue mixtus est qui constat ex digito et ar
ticulo vt xj. xij. xliij. zc. xxi. xxij. xxij. zc

Annus est spacium tem
poris quiqua
ginta duarum ebdomadarum. Item du
plex est annus scz **Communis** et **Bisexti**
lis **Annus** cōmunis est qui habet trecent
tos et sexagintaquinqz dies et sex horas.
Et illorum annorum sunt tres in quibus
lia dominicalis semel variatur. **Annus**

Bisextilis, est qui habet cccxvj. dies. Et
in illo anno littera bisicalis bis variatur.
Et quare plus habeat in vno die qm an-
nus comunis assignat. Ratio quia in qua-
libet anno comuni sunt sex hore superflue.
Et ille sex hore in quarto anno pstituant
diem naturalem qui facit annum bisextile.
Et duplex est dies scz. naturalis et artifi-
cialis. Dies naturalis est spacium teporis
xxiiij. horarum. vt de vna media nocte ad
aliam. Dies artificialis est locatio solis
super nostrum emisperium.
Nota ciclus est duplex scz Solaris et Lu-
naris. Ciclus solaris est spacium teporis.
xxvij. annorum vltra se non extendens.
Cum autem ciclum solare scire vloveris
tunc considera annos ab incarnatione dni
et videas quot habeas centenarios et illos
numera per membra seu iuncturas digito-
rum et serua membrum vltimi centenarii
et post hoc numerum versum sequentem.

xx xiiij j xvij v
Pentaugint. tredec. Jota. desep. quina. j
xxj ix
monouigint. quoq; nonem
Et si versus deficit relumendus est donec

tangatur membrum signatum. et tunc con-
sidera numerum istius dictionis que tangit
membrum signatum. Postea numerum ar-
ticulos etiam per iuncturas digitorum et
serua membrum articulorum et numerum ver-
sum sequentem.

x xx ij xij xxij liij
Donec. vigin. duo. duob. vigin. quatu

xiiij xxiiij vj
quatuordec. viginqua. sex

Considera tunc istorum numerum dictionis
que tangit membrum signatum et adde istum
numerum et si aliquid superfuert etiam ad-
iunge. et si iste numerus excedit vigintiocto
tunc a toto collecto subtrahere xxvij. quo-
tiens poteris. quia est regula qm i ciclo so-
lari in numero practicato excreuit vltra.
xxvij. tunc semper vigintiocto sunt abijci-
enda. et tunc reliquus numerus ostendit ci-
clum solare. et qm aliqua figura non ha-
beret articulos vltra centenarios nec an-
nos residuos. sed ex centenariis reperitur
nouem vel xc. Tunc nihil est addendum
nec subtrahendum. vt patet in ista figura.
M. cccc. ibi habetur nouem vt patet per
numerum pentaugint.

Item ciclus solaris valet adinueniendum
litteram dñicalem. Cum aut scire quis vo
luerit seu inuenire litteram dominicalem
numeret ciclum solare puncturas digi
torum. et deinde legat hunc versum. Griff
re. donec tangat membrum signatum. et
si inditio que tangit membrum signatum
est vna littera de illis septem litteris dñi
calibus scz A b c d e f g Tunc talis annus
est communis. Si aut in tali dictione sunt
due littere dñicales. tunc est annus bisex
tilis. et prima littera durat vsqz ad festum
Matthe. et scda instat et durat consequē
ter per circulum anni

Grif e dit ci bas gri fo nes dic bo
na gri fe di ci bus aug for e dus

rib au gur si ed oc au

Et isti versus valent ad inueniendum lit
teram dñicalem. Et littera dñicalis est lit
tera que designat nobis dñicam diem. Et
sunt septem littere dñicales scz A b c d e f
g. Et in quolibet anno cōmuni est vna Et
in anno bisextili sunt due. et prima durat
vsqz ad festum Matthe vt supra. Versus

Post matthe diem mox iungito feriam.
Tra si pridem dñi variatur ibidem.

De ciclo lunari

Ciclus lunaris est spacium temporis. xix.
annorū ultra se non extendens. Cum aut
cielum lunarem scire quis voluerit. Tunc
pſideret annos incarnationis quot habeat
cētenarios. et istos numeret per membra
digitorum et signet membrum seu iunctu
ram vltimi centenarij. et p hoc legat ver
sum sequentem locando in quolibet mem
bro vnā sillabam quousqz peruenerit ad
membrum signatum.

Si la q3 bar go ma ri cis he nas

fi dus in oc tor e k pe as

Et si versus deficit resumendus est vt pri
us donec tangat membrum signatum. et po
stea consideret sillabam tangentem mem
brum signatū que sit eius prima littera et
quotta ista sit in ordine alphabeti et talem
tunc numerū notet post hoc videat de ar

sculis quot habeat et istos etiam numeret
per iuncturas digitorum et signet membris
ultimi articuli. et numeret de his istum usum
E i xj ij xij iij xij iij

Et monos unde duo duos tres tredecim quas
xiiij

Et numerum dictiois
tu quatuordecim que tangit membrum si
gnatum. istum tunc predicto numero ad
iungat per additionem. et si quid ultra ar
ticulos fuerit etiam adiungat. et tunc si iste
numerus excedit xix. subtrahat decem et
nouem quoties poterit. quia est regula in
ciclo lunari si in numero practicato exere
nit ultra xix. tunc decem et nouem sunt abij
cienda. et reliquus numerus ostendit ciclu
lunarem seu aureum numerum. Et ciclus
lunaris valet ad inueniendum intervallum
videlicet numerando ciclum lunarem per
iuncturas digitorum. et signet membrum
ultimi numeri. et numeret tunc istum ver
sum videlicet. Et ceas et Locando i quo
libet membro. nam istarum dictionum. et
dictio tangens membrum signatum osten
dit intervallum videlicet. quot litteras ta
lis dictio habet tot ebdomadas habebimus
pro intervallum illius anni. Hoc tamen interdu

fallit. et ad constandū hoc videat que sit lra
dominicalis. et postea prima ista dictiois
reperit per ciclum lunarem si tunc talis
littera dominicalis precedit primam litteram
dictiois in ordine alphabeti cadentis sub
membrum signatum Tunc una ebdomada
est adiungenda Si autem sequitur vel est ea
dem littera dominicalis tunc stabit sine addi
tione Et in anno bisextili tunc ista additio
debet fieri penes secundam litteram dominica
lem et non per primam. ut patet per ver
sus sequentes.

Anno bisextili concurrant duo gramata xpi

Ebdas si quas tenet ultima littera veras.

Intervallum est numerus ebdomadarum
nouem concurrentium a proxima domini
ca post festum Natiuitatis christi usque ad
Euso mibi

Liberas areira fraudula baculos ede

re claudunt fraude diuerse gaudens

candit anastrophā dentans. Grund
eblatans alicens dioca blandens eu-
fra clementis.

De cōcurrentibus.

Item concurrentes sunt duplices scilicet.
Concurrentes ebdomodarum. et anni cō-
currentes. Ebdomodarum sunt dies que
mediant inter diem natiuitatis cristi ⁊ in-
ter proximam dominicā sequentes post
festum natiuitatis cristi Et illud potes ad-
quirere per versus sequentes

A nil b nota c duo d tres e quatuor

f quinq; g quoq; dat ser.

Item concurrentes anni sunt dies qui me-
diant inter primā dominicā post festum
natiuitatis cristi ⁊ inter festum circumci-
sionis Et illud habetur per versus sequen-
tes.

A nil b sex c quinq; d quatuor

E tribus f binos g monos

Concurrit in anno preter in isto anno
quando A et g sunt littere dominicales.
tunc scda littera dat concurrentes et addi-
tur feria ⁊c. Lustrum est spaciū quin-
q; annorum. et tria lustra faciunt inditiōz.

Inditio est spaciū quindecim annorū.
Et si inditionem inuenire desideratis. tunc
subtrahite ab annis incarnationis. AD.
cccc. xxij. et si remanserit ultra quindecim
tunc subtrahite quindecim quotiens pote-
ritis et reliquus numerus ostendit inditio-
nem. Versus. Ab annis tolle mille qua-
dringenta vigin quoq; duo. Ultra qd in-
uenias pro inditione sentias. Qui si exce-
das quin tollas reliquum retinero

Item alter modus inueniendi inditio-
nes. subtrahite ab annis domini mille qua-
dringenta triginta septes. et postea. subtra-
he quindecim quotiens poteris ⁊c.

Festum sic describitur Est dies ob re-
uerentiam dei et sanctorū suorum a san-
ctis patribus institutus. Et duplex est fe-
stum scilicet. fixum et mobile Festum fixū

est festum habens certum locum in kalendario sibi signatum. vt sunt festa sanctorum apostolorum et martirum &c. Festum mobile. est festum quod penes ascensum et descensum lunationis celebratur. nullum certum locum habes in kalendario Et dicitur ideo mobile quia non habet certum et fixum locum in kalendario sibi signatum. sed singulis annis variatur.

Et nota quod quinq; sunt festa mobilia. scz. Septuagesima. Quadragesima. Pascha. Rogationum. Penthecostes.

Septuagesima. est festum quod continet in se septuaginta dies que designant nobis septuaginta annos quibus filij israel erant in vinculis pharaonis.

Quadragesima. est festum quod continet in se quadraginta dies quos christus ieiunauit in deserto. et etiam sunt obseruati a Moyses et Helia.

Pascha. est festum in quo dominus noster ihesus christus surrexit a mortuis. Et dicitur a pasche grece quod est transitus. latine quia tunc christus transiuit de morte ad vitam.

Rogationum. est festum in quo dominum nostrum iesum christum rogare debemus.

vt defendat nos a subitanea et improvisa morte. Et dicitur rogationum in plurali et non in singulari. quia non semel rogare debemus sed pluries.

Penthecostes. est festum in quo dominus noster ihesus christus suis discipulis misit spiritum sanctum. Et dicitur a pentate quod est quinq; et coste quod est decem. quia si quinquies decem. quia quinquaginta sunt dies a festo pasche vsque ad festum penthecostes.

Diceret aliquis plura sunt festa mobilia quam quinq; Probatum. festum corporis christi. et Aduentus domini que etiam sunt festa mobilia. et sic erunt septem. Dicitur quod solum sunt quinq; festa mobilia antiquitus instituta. sed illa sunt festa nouiter instituta. et sunt minus principalia. Et licet Aduentus domini sit festum antiquum tamen non variatur per integram ebdomodam. sed tantum ad tres vel quatuor dies.

Item ad inueniendum festa mobilia notandi sunt versus sequentes.

Quini tres dant. sex autem quattuor assumunt. Post septem quinq; post

octo sexq; relinque. Post nouem se-
ptem numera post decez octo duo da

Pro intellectu illorum versuum est
notandum. Quando habes quinq; pro in-
teruallo. tunc numera tres ebdomodas a
dominica qua ebdomode interualli sūt in-
choande tunc habebis septuagesimas. Si
habes sex p interuallo numera quattuor.
et sic de alijs.

Item alia festa mobilia habentur per
hos versus

Tu a septuagesima p tres sit tibi qua-
dra. Post sex pascha. post quinq; sit
tibi roga. Post bis septem dies sit fe-
stum spiritus almi Et post cristi duod-
celebratur corporis festum

Ad inueniendum Aduentum dñi

Nota quando b c d vna illarum est
littera dominicalis. tunc aduentus domini
celebratur proxima dominica ante festum
Andree. Sed quando a f g vna illarū est
littera dominicalis. tunc celebratur prox-
ima dominica post festum Andree. Sed si
e fuerit littera dominicalis. tunc aduentus
domini celebratur in prima die sancti And-
ree. Et festum Andree celebratur secūda
feria. Versus. Andream capit b c d aut
f g aufert. Remouet sanctum solet illuc
ponere christū. Aduentus domini ha-
betur etiam per hunc versum
Aduentus domini sequit solemnis ani re.

